

Svensk musikk lærerutdanning

Lena Ostendorf, 2023. *I otakt med tiden. En genealogi av svensk musikk lærerutdanning*. Diss. Göteborg: Konstnärliga fakulteten, Göteborgs universitet. 251 s. ISBN: 978-91-8069-439-1 (tryckt) ISBN: 978-91-8069-440-7 (digital).

Det nordiske musikkpedagogiske fag- og forskningsfeltet har økt i omfang så vel som tematisk bredde gjennom de siste tiårene. Dette har løftet fagfeltet til et modningsnivå der det også har blitt plass til selvkritisk refleksjon og forskning på egen virksomhet. Likevel har historiske arbeider, ikke minst om den musikkpedagogiske virksomheten selv, vært få. Lena Ostendorfs avhandling om svensk musikk lærerutdanning er derfor et svært viktig bidrag til kunnskapen på dette feltet.

Målet med studien er å bidra med kunnskap om hvordan svensk musikk lærerutdanning styres i dag med bakgrunn i dens historiske forutsetninger. Denne intensjonen kan oppfylles med mange, ulike tilnærminger, og det historiske perspektivets rolle kunne ha vært tydeligere beskrevet innledningsvis. Etter hvert som avhandlingen utfolder seg, framtrer imidlertid forholdet mellom det samtidige og det historiske på en svært overbevisende måte.

Avhandlingens teoretiske grunn er Michel Foucaults genealogiske tilnærming til utdanning som diskursiv praksis. I tråd med denne, definerer Ostendorf sitt prosjekt som en studie der diskursanalyse på konkret praksisnivå, nærmere bestemt svensk *ämneslärarutbildning i musik* avgrenset til musikk lærerutdanningen ved musikkhøgskolene, kombineres med et historisk perspektiv og stiller spørsmål om makt og kunnskap. Forskningsinteressen konkretiseres i fire forskningsspørsmål. De tre første retter seg mot dagens situasjon og spør om hvilke diskurser som fungerer konstituerende for dagens musikk lærerutdanning, hvilke subjektposisjoner som tilbys aktørene og hva slags maktmekanismer som er i spill. Det fjerde spør om hvordan *musikk lärare* problematiseres og konstrueres historisk. Studien består av to tilsvarende delstudier. Den første støtter seg på fokusgruppeintervjuer med henholdsvis studenter og lærere ved 6 institusjoner geografisk spredt over hele Sverige. Den andre er en dokumentstudie av 6 SOU-utredninger og remissvar til disse fra perioden 1954–2008.

I kapitlet om bakgrunn går Lena Ostendorf enda lenger tilbake i tid og gir en kortfattet gjennomgang av høyere musikk- og musikk lærerutdanning i Sverige fra 1700-tallet og framover. Denne framstillingen er i seg selv verdifull og forbilledlig for andre nordiske land. I det påfølgende kapitlet om tidligere forskning gir hun en sjeldent god refleksjon over den abduktive funksjonen studiet av den tidligere forskningen fikk i det videre avhandlingsarbeidet i vekselspill med hennes egen forforståelse og studiens empiri. Slik virkeliggjør hun også idealet om kumulativ forskning. Kapitlet gir en bred, systematisk gjennomgang av fokusområdets forskningskontekst. Den tematiske disposisjonen fører til at relasjonen mellom denne konteksten og fokusområdet ikke

Recensioner

alltid er like tydelig, men den gir framstillingen en tilleggsverdi som en generell, leseverdig og oppdatert oversikt over deler av det musikkpedagogiske forskningsfeltet.

Teorikapittelet gir en god framstilling av det forfatteren kaller Foucaults *verktyslåda*. Her gir hun en bred beskrivelse av de overordnede teoretiske perspektivene i den genealogiske ansatsen samtidig som hun klargjør teoriens relevans for studiens forskningsinteresse og -spørsmål. Særlig fortjenestefull er framstillingen av maktbegrepets relasjon til kunnskap, mikroperspektivet på makt og maktens skapende, produktive dimensjon. Den siste kunne likevel ha vært enda mer synlig i framstillingen. Det samme gjelder de svært interessante sporene som legges ut i retning av en ikke-diskursiv virkelighet og i hvilken utstrekning musikk kan tolkes diskursivt som et objekt som får mening bare i og gjennom diskursen. Her kunne det ha ligget en ansats til en selvkritisk diskusjon av diskurstilnærmingens begrensninger for belysning av musikk som ikke-verbal erkjennelsesform, noe som kunne ha styrket troverdigheten ytterligere.

Metodekapittelet har en klar struktur og gir en overbevisende beskrivelse av hvordan de metodologiske valgene framtrer som konsekvens av studiens forskningsspørsmål og teoretiske innramming. Beskrivelsen av analyseprosessen i begge delstudiene er interessante og bekrefter disse forbindelsene mellom de analytiske ambisjonene og studiens teoretiske grunn. Overveielser om fokusgrupper og beskrivelsen av samtalenes gjennomføring i delstudie 1 bygger opp om studiens troverdighet på en positiv måte, noe de etiske overveielser også bidrar til. Det eneste som savnes her er en mer konkret beskrivelse av utvalgskriteriene på linje med de som beskrives for delstudie 2.

Resultatene fra den første delstudien viste tre hoveddiskurser som ved å være sannhetsproduserende styrer dagens utdanning, en nyttediskurs, en dannelses- (*bildnings-*) diskurs og en universitetsdiskurs, konstruert som delvis i strid med hverandre. Blant subjektposisjoner disse diskursene gjorde tilgjengelig for aktørene var guide, generalist, pragmatiker, ekspert og entreprenør. I resultatframstillingen anvendes de diskursteoretiske verktøyene på fruktbare måter, men meningsinnholdet i begrep og konseptualiseringer fra andre kunnskapsfelt, slike som identitet, kulturarv, *bildning* og mester tas i stor grad for gitt uten nærmere diskusjon eller beskrivelse. Det kunne ha vært interessant å vende studiens analytiske grep mot den selv i en analyse av hvordan slike begrep konstrueres diskursivt i denne delstudien. Videre framstår diskursene som overraskende forutsigbare, men de bekrefter og underbygger eksisterende forståelser, noe som er verdifullt i perspektiv av idealet om akkumulativ forskning.

I overgangen til resultatframstillingen fra den andre delstudien vender Ostendorf tilbake til den genealogiske grunnidéen og løfter fram de to delstudiene som gjensidig belysende. I denne andre delstudien analyseres hvordan musikk læreren konstrueres og legitimeres i dokument fra 1954 fra til i dag i perspektiv av makt, styring og kunnskaps-syn (*kunskapsanspråk*). Tiden fra 1954 til 2008 gjennomgås med utgangspunkt i de offentlige dokumentene, hvoretter perioden fra 2008 til i dag beskrives kort med bakgrunn i relevant musikkpedagogisk forskning. Selv om beskrivelsen av utviklingen blir noe kortfattet i enkelte deler, fungerer den godt som grunnlag for den videre analysen. Den tar utgangspunkt i spørsmålet om hvilke diskursive mønster som historisk har muliggjort at utdanningen ser ut slik den gjør i dag. Først beskrives konstruksjoner av

musikklæreren som brobygger, intellektuell/kunstner/håndverker, kompetent, fleksibel, *folkbildare*, og gartner. Deretter sammenføres disse konstruksjonene med resultatene fra delstudie 1 i et større samfunnsmessig perspektiv der hun identifiserer fire diskursive diskontinuiteter eller brudd, noe hun beskriver som områder der det pågår kamper om definisjonsmakt. De står mellom musikklæreren som samfunnsansvarlig kulturbærer og tjener for markedet, mellom dannelses- og nyttetenkning, mellom «orkesterdiket» og popband-manageren og mellom musikklæreren som praktiker og intellektuell. Her vender problemet med konsepter fra andre kunnskapsfelt tilbake i omgangen med *bildning* der såvel *bildnings-* (*Bildungs-*) teori som *bildningsteoretisk* didaktikk kunne ha bidratt med vesentlige belysninger. Dette rokker likevel ikke ved hovedinntrykket av delstudienes sammenføring som svært vellykket. Blant annet presenterer hun svært interessante resonnementer om sjanger som styringsteknikk og forholdet mellom en intellektualitets- og en håndverksdiskurs der håndverk både peker på det utøvende, musikalske og på læreryrket som håndverk. Samlet bidrar denne delen av avhandlingen til å synliggjøre det kritisk-refleksive potensialet i avhandlingens genealogiske tilnærming på en overbevisende måte.

I sine avsluttende refleksjoner løfter forfatteren fram verdifulle momenter i fremtidige diskusjoner som muliggjøres på avhandlingens grunn. Her trekker hun fram den hegemoniske posisjon som markedstenkingen om utdanning har i dag, tar til orde for en viss forsiktighet og skepsis overfor praksiser som legger beslag på sannheten og trekker tanken videre til kunstfagenes mulige posisjon i det snart post-nyliberale samfunnet.

Som helhet tilfører avhandlingen ny kunnskap til den eksisterende på feltet særlig gjennom den vellykkede genealogiske tilnærmingen, men også ved å virkeliggjøre idealet om kumulativ forskning. I tillegg har den merverdi som et historisk arbeid. De store forventningene til potensialet i den genealogiske tilnærmingen som reises i metode- og særlig teorikapittelet innfris i avhandlingen som helhet selv om dette perspektivet holdes noe i bakgrunnen i den første delstudien. Helhetsinntrykket er at dette er et sterkt arbeid som i tillegg til å tilføre ny kunnskap i sin klarhet og struktur også kan vise vei for framtidige arbeider på flere akademiske nivå. Den er en verdifull ressurs ikke bare for det musikkpedagogiske kunnskaps- og forskningsfeltet men også for refleksjon over egen undervisningspraksis hos alle musikklærerutdannere.

Geir Johansen